

Брэйн-ринг «Ныууагътой нын на фыдаелтæ æвзаг...»

Ирон æвзаг у дунейы рагондæр æвзагтæй иу. Йæ хъæздэгдынад æмæ йæ аивдзинадæн та æмбал нæй. Мах хъуамæ зонæм, цавæр стыр хæзна нын балæвар кодта Хуыцау æмæ йын аргъ кæнæм.

Абон ацы залы æрæмбырд сты, ирон æвзаг чи уарзы æмæ йæ хорз чи зоны, уыцы фæсивæд: 8-æм кълæсты ахуырдаутæ. Хъазынц 4 командæйы:

8 «а»къласы командæ «Домбайтæ»,

8 «б»къласы командæ «Хохæгтæ»,

8 «в» къласы командæ «Гуыппырсартæ»

8 «г» къласы командæ «Зондабитæ».

Алы æххæст, раст дзуаппæн дæр лæвард цаудзæнис 2 баллы.

Æххæст дзуапп куы нæ уа, уæд та - 1 балл. Хъуыды кæнынæн рæстæг лæвард цаудзæнис 1 мин. бæрц.

Хъазт дихгонд цаудзæнис **3 хайыл:**

1-аг: фæрстытæ лексикологийæ: базонын хъæудзæн дзырдты этимологи æмæ сæ нысаниуæг;

2-аг: видеофæрстытæ, нывтæм гæсгæ базонын хъæудзæнис предметты нæмттæ æмæ сæ функционалон нысаниуæг;

3-аг: поэтикон - æмдзæвгæты бавæрын хъæудзæнис цухгонд рифмæтæ.

1-аг хай.

1.Нæ рагфыдаелтæ – скифтæм - тынг кадджын уыдис æмгардзинад. Дыууæ адæймаджы-иу балымæны размæ ард бахордтой æмæ-иу сæ амæлыны бонмæ уыдысты тынг æнувыд кæрæдзиуыл. Ирон æвзаджы ис дзырд-æвдисæн уыцы рагон æгъдауæн. (**æрдхорд**)

2.Ацы дзырды райдиан бирæ æвзагты у иухуызон: нем.- **Stern**, перс.- **Sitara**, лат.- **Stella**, англ.- **Star**.Ирон æвзаджы дæр райдайы афтæ. Цавæр дзырд у?(**стыалы**)

3. Ацы дзырд нысан кæны «хъæр кæнын», «богъ кæнын». Ирон æвзаджы афтæ хонынц афæдзы мæйтæй иуы. Цавæр мæй у æмæ йæ цæмæн афтæ хонынц? (**рухæны мæй, сагтæ ацы мæйы рухынц, ома хъæрæй фæуасынц**)

4. Дзырд «лæсгæрзил»-ы ис 2 уидаджы. 2-аг уидаг уын баххуыс кæндзæн дзырды нысаниуæг базонынæн. (**«зилын», отвёртка**)

5. Ацы дзырд нысан кæны «мифологион адамы хойраг». Цавæр дзырдыл цæуы ныхас? (**нартхор**)

6. Куыд ма йæ ис зæгъæн дзырд «згъæрхуд»-æн? (**така**)

7. Ацы хæцæнгарз нæ рагфыдæлтæ райстой Европæйы адæмтæй, нысан кæны «европаг, франкаг». Цавæр хæцæнгарз у уый? (**фæринк**)

8. Нæ рагфыдæлтæ Венера хуыдтой «Бонвæрнон», «Сæууон стъалы», йæ иннæ ном та уыдис «Кæрдæджы стъалы». Цæмæн æй хуыдтой афтæ? Ратæлмац кæнут ацы нæмттæ. (райсомæй ма фæстагмæ уæларвыл æрмæст ацы стъалы вæййы, изæрæй та фæзыны фыццаг; «Утренняя Венера», «Вечерняя Венера»).

9. Ацы дзырд куы ратæлмац кæнат, уæд уыдзæнис «глаз-рот». Цавæр дзырд у? (**цæсгом**)

10. Уырыссаг æвзаджы дæр æмæ ирон æвзаджы дæр ацы дзырд нысан кæны уыцы иу хуыз. Цавæр? (**бур, бурый**)

Музыкалон номыр

2-аг хай.

А) Базонын хъæуы, нывты цы предметæ ис, уыдон. Куыд хуыйнынц? Цæмæн хъæуынц?

1. Лæгдзæвхæдтæ. Къахдзыхтæ кæнæ къæлæттæ (арф миты цæуынмæ, рагъæй бынмæ бырынмæ)

2. Къуту (хор кæм уыдис, ахæм ран)

- 3.Къонайы рæхыс (хæдзары кувæггаг)
- 4.Бæгæнынуазæн (хъæдæй конд мигæнæн кадджын нуазæнæн, кувынæн)
- 5.Куыси(дон кæнæ бæгæны исынæн мигæнæн)
- 6.Похци (зæхгуыстгæнæн дзаума, зæхх фæлмæн кæнынæн)
- 7.Саргъ (бæхы дзаума, бæхыл бадынæн)
- 8.Кæфой (хор, фæнык æмæ æнд.истытæ исынæн)

Æ)Базонут кæуыл цæуы ныхас.

- 1.Ацы ахуыргæндтæй иу у ирон алфавиты саразæг. Чи у уый? (**А. Шёгрэн**).
- 2.Ссарут ацы адæмы æхсæн «Ирон æвзаджы истор.- этим. дзырдурат»-ы авторы. (**Абайты В.**)
3. Уыцы азы рацыдис фыццаг ирон чиныг. **1798 азы.**

Музыкалон номыр

3-аг хай.

1.Дзабыр нæй, - æрчъитæ!

Топп рæхсæнтæй баст,

Пака худ нысчъилтæ,

Сæр æхсырфæй ... (**даст**) Хетæгкаты Къ.

2.Уый конд у тарæй,

Йæ цæст – стъалы.

Æдзухдæр арвæй

Цæхæртæ ... (**калы**) Хъамбердиаты М.

3.Нæй, нæ батад йæ сагъæс æххæст,

Удхор бирæгътæ систой сæ сæртæ.

Байтыдта та фæздæгкалаен хæст,

Ног та сдудыдта мадæн йæ... **(зæрдæ)** Плиты Г.

4. Фæуагътон уæд фæндыр рæстæгмæ,

Рæстæгмæ фæуагътон мæ зард.

Мæ къухмæ æз райстон мæ гæрзтæ:

Æз райстон мæ топп æмæ ... **(кард)** Кочысаты М.

5. Æз зонын, куыд райгонд у дуне æгасæй,

Куыд рухс у, куыд хъарм у ныр хурафсæст бон.

Тæхуды, тæхуды, кæмæ кæсы амонд,

Кæмæн æххæст кæны йæ царды ... **(фæндон)** Гæдиаты Ц.

6. Уый абон сомбонæн куыста,

Мæ Иры фидæн бацыдис йæ хуызы.

Мæ хурыскаст, мæ хурныгуылд – Къоста.

Йæ фарны хъæр маем скифты дугæй...**(хъуысы)** Хъодзаты Æ.

7. Уым уæздандзинад рæбынæй

Цыд куыд -дæлаемæ рæдау,

Æмæ цæхх æмæ кæрдзынæй

Уыд йæ уазæгæн ... **(æгъдау)** Джыккайты Ш.